

Perspektiva Forresta Gumpa

Narativni subjekt romana *Hotel Zagorje* predodređen je kao nejasna pojava između djevojčice i djevojke, mentalno nerazvijena i obilježena zastrašujućim moralnim nehajem

Vesna Cvitaš

Ivana Simić Bodrožić:
Hotel Zagorje, Profil,
Zagreb, 2010, 188 str,
cijena 99 kn

Nosi zakopčani narančasti kaputić i kratku bež suknju; mislim da sjedi na podu, u pomalo nezgodnom položaju, tako da pokazuje gola koljena, smiješeći se pritom kameri najsimpatičnije moguće. Zapravo je manje nalik djevojci nego umiljatoj razigranoj djevojčici. No ipak, prije nekoliko mjeseci, pseudodjevojčica objavila je roman koji je digao ustajalu prašinu na hrvatskoj literarnoj sceni i pobrao veliki pljesak kako oštrih kritičara tako i šireg čitateljstva, famozni *Hotel Zagorje*.

Godine 1991. mala Ivana iz Vukovara odlazi sa svojim starijim bratom na more ne sluteći da se još dugo neće vratiti kući, da odlazi u progonstvo. Ima tek devet godina. Kako se bliži kraj ljeta, majka dolazi po djecu i zajedno putuju k rođacima u Zagreb. Ubrzo doznaju da je otac nestao kao branitelj u danima kada je pao Vukovar pa se sele u Kumrovec, u zgradu bivše Političke škole, takozvani Hotel Zagorje gdje su smješteni prognanici. Tamo će provesti sljedećih nekoliko godina, s dvije bake i jednim djedom, nestrpljivo čekajući u skućenoj sobici da stignu neke vijesti o tati i da im Ministarstvo dodijeli stan u Zagrebu u kojem bi mogli ugodnije živjeti. Djevojčica tako priča svoju priču, priča je dok odrasta – ponekad se pretvara u djevojku, a ponekad ponovno postaje dijete, kao ne-

ki hibrid čiji glas ponegdje juri pa prestije njezinu dob, a drugdje za njom zaostaje. Ali sadržaj je poprilično poznat i nije baš dinamičan.

Hindsight bias. Prvi roman Ivane Simić Bodrožić obuhvaća poslijeratno razdoblje od sedam godina. Vrijeme iščekivanja prolazi često sporo i stvara iluzije koje katkad zbunjuju pa ne dopuštaju čovjeku da se usredotoči na ono što naziva *sada*. Možda se zato nešto posve neobično zbiva s vremenom u *Hotelu Zagorje*. Djevojčica koja pripovijeda ima dosta toga zajedničkog s autoricom, roman kao da je autobiografski, ali kako su njih dvije, odrasla spisateljica i mlada pripovjedačica, točno povezane? Tekst počinje u prezentu, s pripremanja za more, kadli već na devetoj stranici, odmah po dolasku u Zagreb, odjednom misteriozno propada u prošlost. Prateći tako dalje priču u perfektu, kada stigne do sedamdesete ili osamdesete stranice, čitatelj se više ne može oteti dojmu da je prezent bio historijski, narativni, da mala Ivana ne pripovijeda o nečemu što joj se događa već se prisjeća nečega što joj se dogodilo, nekada u prošlosti, te da po svojoj logici baš i nije više tako mala. Njezino *sada* nekako unutar kronološkog slijeda priče gubi značenje. Analogno tome i druge priloške oznake vremena doprinose zbrci: *tada*, *večeras*, *jučer* korišteni su manje-više nasumce ili pogrešno, a razlika između *sutra* i *sutradan* nažalost ne postoji. Pri kraju knjige, kada kći izvođača električnih radova useli u stan koji su napokon dobili od Ministarstva pa pristaju na jedan manji, Ivana kaže: “Da nismo morali i trebali tako, postat će nam jasno *tek mnogo kasnije*.” (str. 180) Kako to ona u tome trenutku zna? I kada je *mного kasnije*? Pogled unazad pretvara djevojčicu u djevojku i pruža njezinim sjećanjima sasvim drugačiju perspektivu.

Insight bias. Na svojem putovanju kroz vrijeme glas koji govori povremeno se mijenja. U početku je to dječji glas, kasnije kojiput tinejdzerski, kojiput odrasli, a onda iznenada ponovno dječji. Najzanimljiviji je kada mu kroz djetinju perspektivu bježe odrasle misli i stavovi, kada se dje-

vojčica doima preproncljivom ili pak nastupa preiskusno za svoju dob. Kao da je autistični savant, ona uspijeva zapamtiti od riječi do riječi cijeli novinski članak o tužbi za iseljenje, sa zanimanjem prati sva pisma koja brat u potrazi za stanom šalje predsjedniku i Ministarstvu obrane, a zna joj se omaknuti i pokoji nezgodno zreli komentar o ljudima koji je okružuju. Tako im jednoga dana dolazi u posjet stric iz Njemačke: “Okolo pola pet, kada je čekanje iscrpilo svu moguću radost, u taj minijturni balon našeg svijeta kroz vrata hotelske sobe ušao je stric.” (str. 113) Tatin brat koji je važan samo jer je tatin, a inače nije pretjerano pozitivan lik. Zadržao se kratko, donio nekoliko smiješnih (pomalo škrtih) poklona, pokupio se kod prve neugodne situacije “i kad je izašao, iznio je glas, stav, šalu, lakoću, život.” (str. 115) Premda takav način razmišljanja nikako ne dolikuje curici koja još uvijek pohađa osnovnu školu, Ivanin jezik ipak uglavnom ostaje lak i jednostavan poput likova koji su poprilično plošni: ne saznajemo puno o unutrašnjim previranjima majke ili brata, u odnosu s drugim ljudima nema propitivanja, skrivenih tumačenja, pitanja ili odgovora. Djevojka u ruhu djevojčice pripovijeda prije svega o sebi, vrlo nedvosmisleno i jasno, hladno i distancirano, stvarajući jedan zatvoreni svijet koji bi bio potpuno običan da nije njezin, da ne pripada sumnjivom, udvojenom biću. Tko li to iz odrasloga tijela progovara infantilnim glasom? Zamišljam je kako sjedi na klupi, 28-godišnjakinja, ali ne čeka autobus nego zagrebački tramvaj dok se slučajni prolaznici pokraj nje izmjenjuju i slušaju priču o njezinu životu – neki pažljivo, a drugi s nevjericom ili ravnodušno. “Moja je mama uvijek govorila da je život kao bombonijera: nikad ne znaš što ćeš dobiti,” raspreda polako Ivana, hrvatska dvojnica Forresta Gumpa.

Prvih nekoliko mjeseci u Zagrebu Ivana je s majkom i bratom živjela kod tetka. U druženjima, igrama, brigama i svađama tamo su umjesto tate dočekali snježnu zimu. No s vremenom je u suterenskom stanu postalo tijesno za dvije obitelji i jednoga je dana tetak donio obavijest o prazno-

me stanu u neboderu u Novom Zagrebu. "Treba samo provaliti," rekao je ponudivši svojega rođaka da im pomogne to učiniti. Bio je to težak period za novopečenu samohranu majku, nisu dugo oklijevali već su ubrzo bespravno uselili u tuđi stan. Vlasnik koji se godinama nije pojavljivao ipak je odlučio pokrenuti tužbu za iseljenu, ali komisija poduzeća koje mu je nekoć poklonilo taj stan popustila je pred uplakanom obitelji i dopustila im da ga "privremeno koriste". Bila je tu i podstanarka iz Srbije koja je otišla i ostavila za sobom neke osobne stvari. Kolo sreće se okreće. Međutim, Ivana jednostavno prelazi preko te zgrade, a najupadljivije je kako joj pritom ništa nije čudno. Je li djevojčicu koja je izgubila tatu i dom bilo strah kada ih je rat, makar privremeno, prometnuo u provalnike? Kako se osjećala i o čemu je razmišljala dok je ulazila u tuđi nepoznat prostor? Čini se da je ništa nije mučilo. Lakonski, u tek nekoliko rečenica, ona samo usput spominje: "U početku smo koristili samo jednu sobu i kuhinju. U drugoj, velikoj sobi, bile su stvari žene koja je otišla. [...] To je tako stajalo na sredini sobe sve dok jednoga dana nisu doselile Željka i njezina mama pa smo to pogurali u kut i pokrili najlonom." (str. 18) Kao da je tada, kao dijete, isto tako cijelu tu pustolovinu pogurala u neki zakutak sjećanja i ugušila pod najlonom ravnodušja. Ali ni narativni subjekt, sada već odrasla djevojka, ne nalazi za shodno dodati koji komentar, ne pita se je li to bilo u redu, što se dogodilo ljudima kojima sve te stvari uistinu pripadaju, nikada je to nije zaokupljalo. Bizarni, pomalo zastrašujući nehaj! Ovako se može ophoditi samo netko tko nije mentalno i društveno razvijen, tko nije sposoban moralno prosuđivati zato što se nalazi onkraj morala. *Hindsight* i *insight bias* ovdje veselo surađuju, ali takav uvrnuti krnji uvid čini perspektivu žrtve rata veoma pristranom pa se sudbina djevojčice ne može više lako preslikati na širi kontekst, na kolektiv, jer bi se u tom trenutku poljuljala.

Iako piše bez ikakvoga odmaka, mućteći granicu između autorice i pripovjedačice, Ivana Simić Bodrožić uporno nasto-

ji prikriti osnovno obilježje svoje junakinje, njezine mentalne okove. Uzaludni trud. Ono što nespretno prešućuje vraća se potihom u tekstu i postaje njegova okosnica: način na koji protagonistica doživljava svoju stvarnost nameće nekoliko prijekih pitanja. Zar je primjereno odabrati perspektivu Forresta Gumpa da svjedoči o posljedicama rata s kojima je odrastao pokušavajući pritom zatajiti tko je zapravo Forrest i da je njegov svijet malo pomaknut? Od čega boluje Ivana? Je li to doista neki oblik autizma? Ukoliko je roman autobiografski, što se autorica ne libi svakom prilikom istaknuti, ona sama sebe sustavno potkopava, a tekst ostaje u najmanju ruku nedosljedan i nedorečen. Osim *sada* pogubio je i *ja*. Upravo zbog toga u *Hotelu Zagorje* nedostaje jedan važan element – (auto)ironija. To je knjiga u kojoj nema nikakvoga odstupanja ili nesloge koja prelazi ono najjednostavnije i očito značenje riječi, nitko se tu ne poigrava s čitateljevim očekivanjima već im samo podilazi, pa se na kraju doima da je u istome tonu priča mogla nastaviti u nedogled. Kako autorica ne uspijeva ostvariti komunikaciju s pripovjedačicom, nitko ne interpretira niti problematizira. Zvuči dosadno? Ali nije. Marljivo tragajući za svojim *ja*, mlada se spisateljica lukavo dosjetila da postoji jedna druga metoda kojom se može dotaknuti same sebe, pa je tako autoironiju namjestila ne baš suptilno utkanom samodopadnošću. Ivana se ne propušta pohvaliti kako dobro piše, ne zaboravlja usput spomenuti da je imala odlične ocjene u školi (čak i kada nije učila) ili pobijedila na nekome literarnom natjecanju. Na tim se mjestima međusobno poistovjećuju dvije Ivane, ali dok se grubo uvlači pod kožu junakinje, autorica joj nehotice mrsi račune i njihov zajednički *ja* ne ispada više osobito skroman.

Unatoč mnogim propustima, *Hotel Zagorje* ima svoje naličje. Dva izleta u životne mame i tate, nekoliko odlomaka u kojima kao da se Ivana zaboravlja u sjećanjima, a rečenice teku, skladno i vješto sastavljene, gotovo elegantne. Mamina priča proizlazi iz fotografija koje je Ivana voljela pregledavati dok je boravila kod bake,

fotografija koje prate majku od njezine najmlađe dobi do Ivanina djetinjstva. Već nekoliko stranica kasnije počinju epizode o nestalome tati, ali one zalaze na stranputicu mašte pa dramatično završavaju protaksom, realističnim i odrješitim opisom njegova zamišljenog pogubljenja. Ivana Simić Bodrožić najbolja je u digresijama, kada naizgled tekst vodi nju, a ne ona njega. Tek u tim rijetkim momentima nazire se trag suočavanja s proživljenim iskustvima, što su joj ona značila i zašto je takav roman trebao biti napisan.

Pseudodjevojčica s fotografije na koricama dijeli svoju narav s glavnom junakinjom. Ona se iznad svega želi svidjeti, međutim, dok pozira iz njezine pojave neminovno izbija nešto izazovno, nešto što nije baš tako naivno kako se doima na prvi pogled. Podsjeća me na Ellen Page u filmu Davida Sladea *Hard Candy*, na opasnu djevojčicu koja iza nevinog, pa čak i zavodničkog osmijeha skriva proračunati um koji kuje kobni plan. Nije to argumentum ad hominem, ali bit će zanimljivo pogledati ekranizaciju *Hotela Zagorje* koja je već naravno u projektu. Možda će film razriješiti nedoumice oko vremenskog slijeda i vratiti glavnoj junakinji njezin pravi identitet; možda će – jedno golemo možda – za razliku od knjige čak postati umjetnost.